

Datum
2024-03-12

Ärendenr
2023-17377

Ert datum
2023-12-19

Er referens
S2022/02533

Enheten för planering (KC-ST-PL)
Jimmy Sörensen
010-240 4227
Jimmy.Sorensen@msb.se

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sf@regeringskansliet.se

Remissvar på remittering av Försäkringskassans hemställen om ändringar i socialförsäkringsbalken, lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. och förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. MSB har även ett ansvar att stödja arbetet med civilt försvar och vara pådrivande i arbetet med sårbarhetsreducerande åtgärder. Därtill handhar MSB frågor om frivilliga och avtalspersonal¹ avseende civilt försvar.

MSB avstyrker Försäkringskassans förslag om regeländringar. MSB anser att konsekvenserna som regeländringarna kan medföra behöver klargöras ytterligare och i förekommande fall omhändertas. MSB har inga synpunkter rörande behovet eller utformningen av regeländringarna i sak. Ställningstagandet motiveras enligt följande.

Sammanfattning

- MSB anser att det är otydligt vilken skyddstid som gäller för frivilliga. MSB menar att detta kan vara till nackdel för den enskilde när denne eller den frivilliga försvarsorganisation som denne tillhör ska teckna försäkring.
- MSB anser att den nu föreslagna ordningen att skadefrågan prövas endast när det finns en reell möjlighet för den skadade att få ersättning kan vara till nackdel för frivilliga, vilket i förlängningen kan påverka totalförsvaret negativt.
- MSB konstaterar att en person som genom frivilligavtal tjänstgör på en statlig myndighet med uppgifter i det civila försvaret i vissa fall inte omfattas av statligt personskadeskydd. MSB anser att detta är problematiskt.
- MSB bedömer att förslagen innebär negativa effekter för den enskilde värn- och civilpliktige eftersom en skada som drabbat denna under mellanliggande ledigheter vid beredskapstjänstgöring under fredstid inte längre kommer att utredas. MSB uppfattar att detta likaledes riskerar omfatta civil- och värnpliktigs krigstjänstgöring under höjd beredskap.
- MSB understryker vikten av att ändringar i författningar alltid behöver granskas utifrån höjd beredskap.

¹ Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

Datum
2024-03-12

Ärendenr
2023-17377

- MSB saknar en analys av hur förslaget påverkar personer som tas ut med tjänsteplikt eller som deltar frivilligt med räddningsledares samtycke vid räddningsinsats.

Otydligheter och förslagets konsekvenser avseende avtalspersonal och andra frivilliga är inte utredda

Det statliga personskadeskyddet för frivilliga som inte tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt är reglerat på ett annat sätt än övriga i personkretsen som framgår av 7 kap 2 § socialförsäkringsbalken (SFB). Istället återfinns regleringen av frivilligas skydd under annan tjänstgöring i 7 kap 3§ SFB och i 6 § förordning (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd (FASP).

Med denna särreglering uppkommer frågan om vilken skyddstid som gäller för frivilliga då 43 kap 2 § SFB endast reglerar skyddstiden för personkretsen i 7 kap 2 § SFB genom 7 kap 4 – 6 §§ SFB. Det som framgår av 7 kap 3 § SFB är att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om i vilka fall bestämmelserna i 43 kap ska tillämpas även för den som frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön². Personkretsen för frivilliga definieras i 6 § FASP, men någon närmare reglering av skyddstiden för statligt personskadeskydd för frivilliga motsvarande 43 kap 2 § SFB finns inte. Något avseende skyddstiden kan dock utläsas indirekt. 16 § FASP avseende underrättelse av skada som visar sig under skyddstiden reglerar punkten 5 "bemanningsstjänstgöring" och punkten 6 "beträffande verksamhet som någon som avses i 6 § 2–6 deltar i".

MSB anser att det är otydligt vilken skyddstid som gäller för frivilliga, exempelvis huruvida en resa till och från tjänstgöringen omfattas av statligt personskadeskydd för en frivillig som tjänstgör utanför lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. MSB menar att detta kan vara till nackdel för den enskilde när denne eller den frivilliga försvarsorganisation som denne tillhör ska teckna försäkring.³

Regeländringarna kan innebära nackdel för avtalspersonal

MSB uppfattar att Försäkringskassan föreslår att undanröja Försäkringskassans möjlighet att pröva så kallade serviceärenden utan anspråk på ersättning när det gäller statligt personskadeskydd. Istället ska ett sådant serviceärende där skadan prövas ske endast om Kammarkollegiet begär det. Med den nu föreslagna ordningen kommer således skadefrågan enligt 43 kap SFB att prövas endast när det finns en reell möjlighet för den skadade att få ersättning från Kammarkollegiet. MSB anser att en sådan reglering kan vara till nackdel för frivilliga.

För att bli avtalspersonal enligt förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet ska frivilliga genomgå en utbildning som anordnas av en frivillig försvarsorganisation. Denna

² Se även SFB 43 kap 21§.

³ 1§ i Lag (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. hänvisar till 43 kap SFB varvid 1§ 2st II endast torde kunna läsas motsatsvis inom det tillämpningsområde som 43 kap SFB anger.

Myndigheten för samhällskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Datum
2024-03-12

Ärendenr
2023-17377

tjänstgöring torde falla inom skyddstiden genom lydelsen ”*verksamhet inom totalförsvaret*” i 7 kap 3 § SFB eller ”*verksamhet som någon som anses i 6 § 2–6 deltar i*” genom 16 § 6 FASP.

Det är vid utbildningar inte ovanligt med övernattningar på internat och att tjänstgöringen inbegriper ledig tid som kan spenderas på annan plats. Om en olycka inträffar under denna tid kan de frivilliga inte få ersättning enligt 1 § 2 st lag (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m m. (LI). De skulle dock med nuvarande regelverk få ärendet utrett enligt rutin som fastställs i 16 och 17 §§ FASP och skadan skulle bli utredd av Försäkringskassan.

Även tjänstgöring utanför lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt i form av övning, utbildning eller övrig tjänstgöring på statlig myndighet som regleras enligt förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga torde vara sådan verksamhet som täcks av statligt personskadeskydd. Även här förekommer ledig tid.

Om den ordning som Försäkringskassan föreslår blir gällande skulle en skada som drabbat en frivillig på ledig tid på annan plats inte längre utredas. Detta kan innebära negativa effekter för den enskilde.

För det första skulle ett beslut avseende skada i sig kunna innebära en form av upprättelse för den enskilde. Att det allmänna genom ett beslut erkänner förekomsten av en skada som inte hade drabbat den enskilde om denne inte hade haft ett engagemang i totalförsvaret kan vara en viktig del av den enskildes bearbetning av det inträffade även om det inte leder till ersättning från Kammarkollegiet.

För det andra kan ett beslut utgöra dokumentation som kan användas för att förebygga skador. Vidare så förekommer det idag inom de frivilliga försvarsorganisationerna medlemsförsäkringar som täcker individen från att denne lämnar bostaden till att denne kommer åter från tjänstgöringen. Det kan finnas ett samhälleligt intresse att den enskilde ska vara skyddad inom ramen för hela sitt engagemang inom totalförsvaret, inbegripet ledig tid på annan plats. Genom att skadan utreds har lagstiftaren handlingsfrihet att i framtiden retroaktivt ersätta skador som uppkommit inom ramen för ett engagemang inom totalförsvaret för skador som faller utanför dagens legaldefinition.

För det tredje kan det vara så att om skadan utreds så minskas risken för att den enskilde går miste om utbetalning från en eventuell försäkring. Vissa skador kan vara svåra att utreda om lång tid har förflutit från det att de inträffat. Genom att det idag finns en rutin inom ramen för statligt personskadeskydd att utreda skadan kan den enskilde eller dess frivilliga försvarsorganisation inom ramen för medlemsförsäkring sannolikt nyttja detta beslut i ett försäkringsärende till fördel för den enskilde.

Tjänstgöring i totalförsvaret innebär många gånger en viss uppoffring för frivilliga. De frivilliga tar ofta ledigt från ordinarie arbete, ofta med relativt begränsad ersättning. Mot denna bakgrund kan det finnas en risk att föreslagen regeländring kan påverka totalförsvaret negativt i den här delen.

lakttagelser avseende frivilliga

Det kan vidare konstateras att de enda frivilliga i det civila försvaret som täcks in i det statliga personskadeskyddet utanför tjänstgöring enligt lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt är de

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Datum
2024-03-12

Ärendenr
2023-17377

som är ”medlem i en frivillig försvarsorganisation” enligt 6 § FASP. I det militära försvaret omfattas den frivillige av statligt personskadeskydd även genom status som hemvärnspersonal⁴ enligt samma förordning 6 § punkt 1 men eventuellt även genom 6 § punkterna 2 och 4.

MSB konstaterar att en person som genom sitt frivilligavtal enligt förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet tjänstgör på en statlig myndighet med uppgifter i den civila delen av totalförsvaret inte omfattas av statligt personskadeskydd om denna tjänstgöring är utanför lagen (1994:1809) om totalförsvarspåbudsplikt och om denne inte längre är medlem i en frivillig försvarsorganisation.⁵ MSB anser att detta är problematiskt mot bakgrund av Sveriges negativa föreningsfrihet genom 2 kap 1 § regeringsformen. Det är även praktiskt problematiskt då en myndighet behöver utröna status på sin egen avtalspersonals⁶ föreningstillhörighet för att vara säker på att den egna personalen omfattas av statligt personskadeskydd under övning och utbildning som myndigheten ansvarar för⁷. Detta kan vidare innebära att en enskild som inte förnyat sitt medlemskap i en frivillig försvarsorganisation inte har något statligt personskadeskydd när denne tjänstgör i sin krigsbefattning hos en statlig myndighet i skärpt beredskap⁸ såväl som i högsta beredskap⁹.

Ingen konsekvensutredning avseende civil- och värnpliktiga under beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring

Enligt 1 kap 4 § lag (1994:1809) om totalförsvarspåbudsplikt framgår att civil- och värnplikt omfattar *grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring*. I föreliggande remiss avhandlas endast pliktiga under *grund- och repetitionsutbildning*. *Beredskapstjänstgöring* för pliktig kan genomföras under fredstid (grundberedskap). Personskada för beredskapstjänstgörande under mellanliggande ledigheter avhandlas inte i förslaget eller i konsekvensbeskrivningen. MSB bedömer att förslaget kan innebära att dessa fall inte längre kommer att utredas.

Civil- och värnpliktigas *krigstjänstgöring* genomförs under höjd beredskap, vid krig eller krigsfara. Även vid sådan tjänstgöring kommer permissioner och tjänstledigheter att förekomma. Inte heller detta perspektiv avhandlas i konsekvensbeskrivningen.

⁴ Hemvärnsförordning (1997:146) 4§.

⁵ För att skriva frivilligavtal krävs att individen ”tillhör” en frivillig försvarsorganisation enligt 2§ Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.

⁶ Se 2§ Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.

⁷ Se Förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga.

⁸ Enligt 1 kap 3§ Lag (1994:1809) om totalförsvarspåbudsplikt fullgörs tjänstgöring för frivilliga genom allmän tjänsteplikt enligt 6 kap 2§ p 2 för frivilliga. Regeringen kan dock enligt 6 kap 1§ välja att inte aktivera den allmänna tjänsteplikten under höjd beredskap eller aktivera den endast för del av landet eller viss verksamhet. Om inte den allmänna tjänsteplikten är aktiverad är den frivillige beroende av sitt medlemskap i en frivillig försvarsorganisation för att täckas av statligt personskadeskydd även under tjänstgöring under skärpt beredskap.

⁹ Om regeringen väljer att besluta om högsta beredskap enligt 3§ Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap kan regeringen välja att meddela detta genom beredskapslarm genom 9§ Förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap vilket innebär föreskrift om allmän tjänsteplikt enligt 14§ samma förordning. Om regeringen väljer att besluta om högsta beredskap utan beredskapslarm och inte föreskriver allmän tjänsteplikt är den frivillige beroende av sitt medlemskap i en frivillig försvarsorganisation för att täckas av statligt personskadeskydd även under tjänstgöring under högsta beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Datum
2024-03-12

Ärendenr
2023-17377

MSB bedömer att Försäkringskassan föreslagna regeländringar kommer att innebära negativa effekter för den enskilde eftersom en skada som drabbat en värn- och civilpliktig under mellanliggande ledigheter vid beredskapstjänstgöring under fredstid inte längre kommer att utredas. MSB uppfattar att detta likaledes riskerar omfatta civil- och värnpliktigs krigstjänstgöring under höjd beredskap.

MSB understryker i detta vikten av att ändringar i författningar alltid behöver granskas utifrån höjd beredskap i enlighet med vad som framgår i lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Ingen konsekvensutredning avseende tjänstepliktiga enligt LSO

Av 3 kap 15 § lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) framgår att det inom den kommunala räddningstjänsten kan finnas räddningsvärn som bemannas med personer som tas ut med tjänsteplikt enligt 6 kap 1 § LSO. Enligt 7 kap 5 § LSO omfattas tjänstepliktiga enligt LSO av 43, 87 och 88 kap. SBF och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. när de medverkar i räddningstjänst enligt LSO eller i övning i sådan tjänst.

Vid medverkan i räddningstjänst eller i övningar så kan det finnas tid med ledigheter som med det aktuella förslaget medför att personskador som uppkommer inte blir utredda och som vara till nackdel för den enskilde. MSB saknar en analys av förslaget för dessa personer.

Samma skulle även kunna gälla för personer som tas ut med tjänsteplikt vid en räddningsinsats (enligt 6 kap 1 § LSO) eller som deltar frivilligt med räddningsledares samtycke vid räddningsinsats (se 7 kap 4 § och 5 § LSO) som pågår under längre tid.

I detta ärende har överdirektör Camilla Asp beslutat. Jimmy Sörensen har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschefen Annika Elmgart och enhetschefen Anders Eriksson deltagit.

Camilla Asp

Jimmy Sörensen

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984